List 38. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 19. septembra 1866.

Gospodarske stvari.

Nekaj o setvi in žetvi raznih rastlin.

Ko smo njivo dobro obdelali, treba je, da vsejemo dobro seme.

Za setev je treba, da vzamemo zdravo, dozorelo, čvrsto seme, — da vzamemo pravo mero semena, — da sejemo ob pravem času. Le tisto seme je dobro in pravo za setev, ktero je popolnoma dozorelo, jekleno, zdravo, ne od molov snedeno, čisto in ne prestaro. Vendar so oljnata semena stara za setev boljša od mladih. Navadna žita so pri nas: pšenica, rž, ječmen, oves, koruza. Najdalji čas obdrží oves kaljivost, najhitreje jo pa rž zgubí. Da seme kaljivost popolnoma obdrží, treba je, da se seme dobro hrani. Da seme dobro kalí, treba tudi, da ga pravi čas sejemo.

Da je gorkota posebno potrebna, da seme hitro kalí, to nam kažejo skušnje od gosp. prof. Haberlandta, ki je vse rastline skušal zastran kaljivosti. Pokazalo se je, da pšenično seme, ako je gorkote za dobre 3 stopinje po Romirjevem gorkomeru, kalí v 6 dneh; ako je je dobrih 8 stopinj, kalí v 3 dnéh; ako je je 12 stopinj, pa že v dveh dneh; rž kalí, ako je gorkote čez 3 stopinje, v 4 dneh; ako je je dobrih 8 stopinj, v 2 dneh, in ako je je 12 stopinj, kalí v enem dnevu. Koruza ne kalí, ako je tudi čez 3 stopinje gorkote; ako je je čez 8 stopinj, kalí v 11 dneh; ako je je 12 stopinj, kalí v 4 dneh. Pri gorkoti dobrih 3 stopinj ne kalijo ne koruza, bob, proso, tobak, pa tudi buče in kumare ne.

Seme moramo dosti globoko v zemljo djati, ker tudi globokost, v ktero se seme položí, je vzrok, da seme pozneje ali hitreje kalí. Tudi to priča skušnja gori omenjenega gosp. profesorja. Položil je 100 semen v zemljo 6 palcev (col) globoko in le 10 jih je kalilo; od druzih 100 pa, ki jih je le 3 palce globoko v zemljo položil, jih je kalilo 92.

Da staro seme pšenice, rží, ječmena, ovsa in koruze ne kalí dobro, nam tudi gori omenjeni gospod priča, ki je skušnjo tako napravljal, da je 100 semen razno starega pšeničnega semena vzel; našel je, da od 100 eno leto starih semen jih je 96 kalilo, — od 100 dve leti starih 84, od 100 tri leta starih 60, od 100 šest let starih 8, od 100 deset let starih pa ne eno; — rž pa se je obnašala tako: od 100 eno leto starih semen jih je kalilo vseh 100, od 100 dve leti starih 48; od 100 tri leta starih pa ne eno.

Posebno potrebno je tudi to, da seme vedno enako hranimo, ne zdaj na suhem, zdaj na mokrem.

Dobro je seme od časa do časa preminjati, in priporoča se, da le od bolj mrzlih krajev tako seme dobivamo.

Koristno je, seme apneniti ali pepeliti pred setvijo, kajti to storí, da mlada rastlinica hitro dobí živež.

Priporoča se dalje, da višnjevi vitrijol (Kupfervitriol) v vodi raztopimo in s to vodo seme polijemo in obdelamo; to storí, da seme oprostimo raznih bolezin, postavimo, snetja.

Da se seje z roko, to je dobro znano; seje se pa tudi z mašino sejavnico. Da je izvrsten dobiček, ako s sejavno mašino sejemo, to je gotovo. Prihrani se pri taki setvi skoraj polovica semena; žito lepše raste, in vsa zrna so enakomerno globoko položena in lepo v vrstah po njivi razdeljena. Ako pogledamo njive, na kterih se je s sejavnico sejalo, se veselimo, ker vse bilke v najlepšem redu stojé.

Treba je potem, da rastline na njivi plevéla oprostimo.

Tudi okopavati je treba rastline, in posebno koristna se kaže setev z mašino sejavno, kajti mogoče je tudi potem z raznim orodjem okopavati in osipati rastline.

Ako je žito dozorelo, je treba ga požeti, posušiti in omlatiti. Žanje se s srpi, nekteri rabijo nalašč za žetev napravljene kôse. Res je, da gre delo hitrejše od rok, ker dober kosec pokosí en dan toliko, kolikor požanje deset ženjic; tedaj žito kosé le ondi, kjer so polja zeló velika; zgubí se pa vendar mnogo zrnja pri košnji. Tudi imajo mašine, ktere so za žetev žita pa tudi mrve napravljene. Koristijo pa le ondi take mašine, kjer je lepa ravnina.

Po žetvi se žito v kozolce spravi; v mnozih deželah pa nimajo kozolcev; ti postavijo požeto žito v stave ali mandeljce, tako sicer, da tri vrste napravijo, v vsaki vrsti so trije snopi, enega pa prikucnejo čez druge in ta mora streho namestovati, ako bi deževalo.

Žito mlatiči mlatijo s cepi ali pa ga živina mane. Tudi so razne mašine, ktere žito izvrstno omlatijo. Tako je mašina, ktera omlati en dan 400 do 500 vaganov žita, in ga tudi izveja in izčisti. Ako tako mašino sopar goni, veljá 4000 gold.

Omlačeno žito se shrani v žitnico; na Ogerskem hranijo žito v podzemeljskih jamah in imenujejo take shrambe silos. Izkopljejo jih v podobi poliške steklenice, in jih dobro osušé. Take shrambe so dobre ognja ovarovane, pa tudi hudobni tatvinski roki ni lahko mogoče stegniti se po ptujem pridelku. Fr. Povše.

Solni davek.

Spisal dr. Ivan Gršak.

(Konec.)

Ako še natanše presodimo solni davek, najdemo, da je treba prevdariti, kako bi bilo mogoče ga odpra-

viti čisto; o njem so narodna zastopništva v različnih državah že marsiktero spregovorila; posebno je pruski državni zbor pred kacimi 20 leti svoje prepričanje izrekel, da se solni davek odpravi; priznal je pa tudi, da bi potreba bilo namesto solnega davka vpeljati kak drugi davek.

Da solni davek ne stojí na čisto neovrgljivi pravični podlagi, to sledí že iz občega načela, da se davki morajo nalagati le po razmerji premoženja; ta davek pa zadene siromaka kakor bogatina po enaki meri, vsak mora enako štibro plačevati; dá, skušnje kažejo, da siromašni človek še več solí potrebuje, kakor bogatin. Prosti delavec si rad precej osolí krompir, da-siravno mu zabelje primanjkuje, bogatin pa namesto preobile solí rajše mašče priliva; da bi se pa bogatemu sol draže prodajala, kakor revnemu, to se ne dá lahko izpeljati.

Drugi vzrok, ki govorí zoper solni davek, je ta, da se raba in prodaja solí širi, ako jej je cena niža. Tako se je na Francozkem, posebno pa na Angležkem pri znižani ceni potroha solí pomnožila za četrti del. To je zato mogoče, ker ljudjé začnejo pri nizki ceni rabiti sol tudi za živino, za gnoj, pri rokodelstvih, da solé ribe itd.

Koliko sol pomaga živini, to je precej znano. Stari Rimljani so hasen živinske solí že zdavnej spoznali. Angležpravi, da krava mora dobiti vsaki dan 7 lotov solí, vol za mastnico pa 10 lotov; da-siravno se bo to našim kmetom preveliko zdelo *), vendar nobeden kmetovavec ne bode tajil, da slabo krmo in slab oves sol jako zboljša.

Na Francozkem se za živino manj solí porabi, kakor na Badenskem, ker je tam sol dražja kakor tù; da se pri sirarijah in mjilarijah (žajfarijah) precej soli porabi, to je vsacemu znano; razjasnil pa bode drugi sestavek o soli njen naravoslovski in gospodarski pomen, ker tù jo le z državno-gospodarskega stališča pretresujemo.

Vendar bodo nekteri rekli, da ta solni davek ne tiščí jako, ker se le v krajcarjih odrajtuje. Tudi ne pozabijo, da solni davek državi vsako leto obilo dohodkov prinaša; tako, da bi namesto njega se gotovo morali drugi viri za državne dohodke najti, ako bi sol na nižo ceno deli.

Vendar tirjajo narodarske postave, da se solna cena bolj in bolj zniža; pri nizki ceni namreč se več solí potroši, ker je mogoče tudi tistemu si je kupiti za svoje gospodarstvo, kteri si je dosihdob zavoljo previsoke cene ni mogel omisliti. Po tej poti pa, da se več solí porabi, nadomesté se spet tisti odhodki, kterim je bila niža cena kriva. Hvale vredno je, da država vsaj živinsko sol po niži ceni prodaja. Le žalibože, da morajo tudi ljudje rabiti za-se živinsko sol, da-siravno jo država denaturira, to je, ona jej vzame navadne lastnosti barve in okusa z druzimi rečmi, postavim z opekovo moko, ogljenim prahom, sajami itd. Vse te stvarí pa se dajo sopet odločiti od solí, ako se v vodi raztopi ali skuha. Tudi se za živinsko sol jemljejo le ostanki in slabeja sol pri pridelovanji.

Po novejih statističnih dokazih se je pridelalo na Avstrijskem solí:

Leta	centov	vrednost gld.
1861	7,570.946	43,796.961
1863	6,818.040	38,630.742
1864	6,641.624	37,494.921

Ta spregled nam zopet kaže, da pridelovanje solí pri nas zmirom zastaja. Le živinske solí se je nekaj več pridelalo kakor poprej. Te številke nas strašé tem več, ako pomislimo, da se ljudstvo avstrijske države vsako leto pomnoží za več kakor 235.000 duš!

Po soli zdihuje človek, živina in zemlja; in prav je mislila neka nemška pisateljica, ki je sol imenovala „solzo zemlje.“ Koliko solz se ne preliva za ta najpotrebnejši del našega živeža!

*) Je res tudi preveč; 3 loti na dan za srednje živinče so dovelj. Vred.

Natoroznanske stvarí.

Čudoviti potniki.

Jesen se nam je približala. Modro nebó, ktero poleti rado z jasnim očesom gleda na suho zemljo, svoje obličje s sivimi oblaki pregrne in kmetovavcu na veselje s pohlevnim dežekom venečo setev pomoči. Dežju za petami mrzle nočí nastopajo, drevju zelena obleka rumení, vene in ko mrtvo listje odpada, gozd in livada svoj kinč zgubivata, mrzla zima jame trkati na duri. Sredi žalostnih teh spreminjav v krasni naravi bogati meščanje svoja prebivališča na kmetih zapuščajo ter se vračajo v mesta, ktera so bili zapustili zavoljo poletenske žgeče vročine; gospôda, ktera ima navado, da na razveseljevanje in počitek hodi ali v daljna mesta, ali v hribe ali v kopli, se zopet zbira okoli domačega ognjišča. Da so ljudjé potovali, bila je menda navada od nekdaj; toda ker je bilo potovanje sklenjeno z marsikterimi težavami, nikdar ni bilo splošno. Časi se pa spreminjajo in v njih tudi ljudjé. Kjer se je vdomačil parni konj, ki človeka v malo urah preseli v daljne tuje dežele, kamor so štirinogati konjiči nekdaj potrebovali dní, tednov in mesecev, ondi se je ljudém skoro sploh vdomačila tudi želja do potovanja, na ktero človeka vrh tega še tudi vabijo in mikajo mnogovrstna obrtnija in razne spreminjajoče se šege. Razloček med nekdaj in zdaj je tudi v tem, da je dandanašnji treba vse drugih priprav za potovanje, kakor nekdaj. V časih, ko so potniki peš hodili, zadostovali ste gorjača in mala torbica, zdaj — v časih parnih kónj — je treba težkih tovorov, rečí in stvarí, kterim človek kmalu več ne bode vedel imen.

Pri vsem tem pa, da se časi spreminjajo in svet obrtníi in železnicam vkljub, dandanašnji še nahajamo potnikov, ki nikakor nočejo opustiti stare svoje navade, ampak se je še zvesto držé. Pred tisoč in tisoč leti, predno je kdo mislil na železnice, potovali so ti potniki vsako leto v daljne dežele čez hrib in čez plan, nad suho zemljo in slanim morjem, in sicer brez vse prateži, brez krnirjev, brez torbice, še celó brez gorjače in brez denarja, ki je dandanašnji po vsem svetu najpotrebniša stvar. In vendar se te navade še danes zvesto držé. Kdo izmed mojih čitateljev ni že videl in opazoval potnikov, kteri ne ostajajo in se tudi ne okrepčujejo v gostilnicah, ampak pod milim Bogom na zvonikih božjih naših hramov? Ktere potnike da menim, zdaj že lahko uganeš, dragi čitatelj. To ti niso potniki na suhem in mokrem, krilati potniki v prezrljivem zraku — tice selivke so. One še ne poznajo koledarja naših zvezdogledov, tudi ne opazujejo zrakomera naših naravoslovcev, vendar pa vsako leto ob določenem času zapuščajo naše severne kraje; — ko pri nas nastopa mraz, že so v pokrajinah, ki ne poznajo zime. Drozgi se prvi podajo na pot; poletenska svoja stanovanja o pravem času zapustivši vso Evropo preletijo in srečno dospejo v zimska svoja prebivališča na Španjskem, Maltiškem in Afrikanskem primorji. Za drozgi jo poberejo pribe (ribiči), divje gosí, žrjavi, štorklje (štrki) in lastovke.

Vse tice selivke v čudovitem redu potujejo. Kdo jim neki dajè znamenje, kedaj se imajo vzdigniti s

svojih selišč? Kdo jim neki kaže pot, ki pelje tjè, kamor hrepení njihovo srcé? Kdo je neki zbira in spravlja v vrsto in deva v red, da potujejo združeni vojski enako? Kedar o belem jesenskem dnevu ali pa tudi v tihi jesenski noči o mesečnem svitu z visocega zraka začuješ glasen krik, ozri se kviško, in ugledal boš črn, z natančnimi črtami omenjen trivogelnik, kteri se ti vedno dalje pomika v zraku. To so ti štorklje ali divje gosí. Na nobenem učilišči se niso učile računstva, nikjer in nikdar niso poslušale nauka niti o kotu niti o trivogelniku, in vendar bolje ko najbolj učeni zemljemerci vedó, da v zrak najlože leté po podobi trivogelne zagozde. Tica načelnica ima najteže opravilo, torej bodeš, ako dobro paziš, zapazil, da se v tem poslu vrsté tako, da pride na čelo druga za drugo.

Izmed vseh tic selivek je najmikavniše gledati štorklje. — Oné, skoro bi rekel, živé kakor puščavnice, in ko se spomladi vrnejo v poletna selišča, zbere si vsaka dvojica vas in hišo, kjer jej je gostoljubni kmetovavec pripravil gnjezdo. Vsaka vas jih ima le en par, k večemu dva. Akoravno so pa štorklje tako razdeljene po vsi deželi, vendar se vse o svojem času na enem kraji snidejo, kedar je treba odriniti iz severnih krajev. Ob reki Renu jih največ živí na Elzaškem in Badenskem; zbirališče na odhod jeseni jim je široko ravno polje blizo Strasburga, kakor da bi jim bila strasburška stolna cerkev svetilnik in znamenje. Jako mikavno je, opazovati je na tem zbirališči. Nekteri resno in nepremakljivo stojé na dolgih svojih nogah, nekterim se pa vidi, kakor da bi jim bilo dolgčas, kajti svoje gibčeno in lahko upogljive vratove polagajo na hrbet ter kakor za kratek čas brez konca in kraja svojega dolzega kljuna čeljusti tolčejo čeljust ob čeljust in tako velik krik delajo. Ako se kviško ozreš v zrak, tù in tam v daljini zagledaš črno piko, ktera se počasi premika; ta pika ti čedalje bolj raste v očéh, kmalu se ti približa in ko blisk štorklja za štorkljo sede na tla. Množica je čedalje veča, krik in gibanje močnejše, kar na en hip vse udarijo s perutami, sfofotajo, se v trivogelniku vzdignejo v zrak, in v tej podobi letijo proti jugu. — Kdo jim je povedal, da se jih je bila zbrala vsa množica? Kdo je je štel? Kdo jim dal znamenje na odhod? Kdo je obrnil na južno stran? Kdo jim pokazal pot? — Kdo drugi, kakor On, ki po neskončni svoji modrosti z milijonkrat bilijoni živih bitij napolnuje zemljo, zrak in morje, — kdo drugi, kot On, ki je po dovršenem stvarjenji videl, da je vse stvarstvo lepo in dobro. — Verni kristjan v véliki knjigi narave vsegamogočnost in modrost stvarnikovo občuduje in poveličuje, nevernik pa je podoben malemu dečku, kteri šolsko svojo knjigo raztrga, da se mu ni treba učiti iž nje.

Po „Rhein. Volksblätter.“

—r.

Politične razprave.

Dogovori v Aussee-u.

Graška „Tagespost“ prinaša 13. dne t. m. v svojem večernem listu pod napisom: „Ein Compromiss“, — posnetek iz „Telegrafovega“ sestavka, ki ga je spisal nekdo o zmenkih, ki so jih nedavno v Aussee imeli nekteri deželni poslanci tiste nemške stranke na Štajerskem in zgornje Avstrije, ki se imenujejo autonomisti ali zagovorniki samouprave. Glasí se tako-le:

„Sloga avstrijskih Nemcev med seboj bodi poroštvo resnični ustavnosti in pravi svobodi v Avstrii; zmota je, tako tolmačito jo, kakor da bi pravične zahteve nenemških narodov hotela kratiti. Poganjanje za utrditev svobode ne bo in ne sme uničevati deželnih posebnosti. To upravičeno posebstvo mora prihodnja avstrijska ustava deželam tako utrditi in zavarovati, kot druge meščanske, družabne in politiške svoboščine. Utrdba prave ustavne svobode, bode mogočna vez skupnosti med raznimi avstrijskimi narodnostmi. Zakaj skupaj bomo imeli eno, vsem drago dobro braniti, varovati in trditi. Jezikova ravnopravnost v šoli in cerkvi, v uradu in občini, varovanje svojega lastnega narodnega življenja v samopravnih municipijah, potem v okrajnih in okrožnih zborovih in slednjič razširjena, po trdnih in nespremenljivih ustavnih vodilih ustanovljena deželnih zborov pristojnost ali kompetencija, to ustvari pri nas posameznim delom samoupravo in samostojnost; pri vsem tem pa bi se najviši postavodavni oblasti ne smela kratiti potrebna moč. Centralizacija vodi v absolutizem, ker se le siloma vzdržati more; a federacija v navadnem pomenu je le ena postaja na poti k absolutizmu, ker zastopništva moč razkraja v drobce (atome); pa tudi dualizem v širjem smislu razdeva skupnost in državno celoto. Zevsema posebne razmere avstrijske ne dopuščajo, da bi se vpeljala ktera koli teh državnih oblik v svoji čisti, neizprosljivi doslednosti. V dvalizmu, kterega mejí in umeruje parlamentarno obravnavanje reči zares skupnih, vidijo poslanci, ki so bili v Aussee-u zbrani, državno, za Avstrijo mogočo obliko. Postavna (temeljna) oblika, kakor tudi njeno zvršilo pak se naslanja, kakor je vidno, na vzajemni dogovor (kompromis).“

„Tagespošta“ temu dostavlja: „Mi se skladamo popolnoma s temi mislimi, in bi imeli za dokaz politične zrelotosti in brez predsodne previdnosti, ako bi slovenski vodníki pristopili temu programu, ker morajo spoznati, da so va-nj tudi njihove národne želje sprejete. Kratkovidni, surovi antipatii do nemštva in nemških kulturonoscev mora se konec storiti, in sploh národni mržnji za vselej slovo dati. Isti politični in gospodarski principi naj bodo temelj porazumenju vseh avstrijskih narodov, kteri si bodo na svobodnem stalu, kakor se samo ob sebi razumeva, vzajemni poroki za pametno svobodo in sosebno narodno življenje.“

Tako „Tagespost.“ Tudi mi radostno pozdravljamo izjávo nemških poslancev, da je centralizacija avstrijskim narodom pogubna, da vodi v absolutizem; da mora národna ravnopravnost obveljati v šoli, v cerkvi, v uradu; da ima samouprava po občinah, okrajih in okrožjih, in razširjena kompetencija deželnih zborov biti zagotovilo in bramba posebnega národnega življenja; ter da ne sila, ne oktrojirani štatuti, ampak vzajemno porazumenje ima biti izvor in podloga prihodnji avstrijski ustavi. Brez skrbi rečemo, da je ta izjáva nemških autonomistev znaten korak k porazumenju, čeravno smo še deleč deleč narazen, dokler bodo kakoršnega koli dvalizma govorili. Al prvi korak, najtežji, in ki največ premagovanja potrebuje, je storjen, in mi se nadjamo, da bo sčasoma na podlogi pripoznane ravnopravnosti mogoče, bolj približati se drug drugemu. — Al čudimo se, zakaj da se Nemci tako strašno federacije bojé, in zakaj se je tako silno branijo, še celó s tem, da ji trdovratno čisto napačen pomen podtikajo. Stokrat je že izrečeno, in brez vsake dvombe je, da federalisti vse tiste zadeve za skupne spoznavajo, ki so z oktoberskim diplomom za skupne vsemu cesarstvu izrečene, in da stavijo v področje skupinskih zborov le tisto, kar oktoberski diplom ožjemu državnemu zboru pridržuje. Saj še februarski statut ni večih pravic podelil skupnemu zastopu!. Kdo mora tedaj, če nalašč ne previja, trditi, da federalizem zastopništvu moč v atome drobí? Niti v Ameriki niti v Švici, ki so prave federalistične države, nima skupni zastop večih pravic. Ako je ondi

središka ali centralna vlada dosti jaka, in ako ima zastopništvo dovolj močí, zakaj to dvoje po istih federalnih načelih ne bi tudi v Avstrii zadostovalo?

Kar nas „Tagespost“ opominja, da dajmo slovó antipatii do nemštva in nemških kulturonoscev, damo ji pošteno pomisliti, da nastavši mržnji sred Nemci in Slovani mi Slovenci nismo ni začetniki ni krivci, ampak tisti, ki nas niso hoteli za ravnopravne spoznati, in ki niso prenehali v eno mer pred svetom grditi, zaničevati in zasmehovati nas. Naj te krivice djansko prestanejo, in drage volje zagrnemo z pozabljenjem, kar je bilo, in podamo bratovsko roko nemškim svojim sosedom in sodržavljanom. Saj vemo, da cilj in konec krščanske omike ni maščevanje, ampak odpuščenje, ne sovraštvo ampak ljubezen. Zmislimo eden in drugi, kar je pesnik v „krstu pri Savici“ tako lepo rekel:

Da smo očeta enega sinovi,
Ljudjé vsi bratje, bratje vsi narodi,
Da ljubit' mor'mo se . . . . . .“ S.

Šolske stvari.

Šolska sporočila.

18. Programa gimnazije zagrebške in varaždinske.

Ker Slovenci radi gledamo na to, kar delajo Hrvatje, zato bode čitateljem našim gotovo tudi drago, da izvedó nekoliko o njihovih programih gimnazijskih.

Se vé, da vsi programi od konca do kraja pisani so v jeziku deželnem, tedaj hrvaškem, in da tù v pisavi imen in krajev ne nahajamo tacih norosti, s kterimi so svetu na smeh in Slovencem sramoto delajo marsiktera naša šolska oznanila. Hrvati pišejo slovanska lastna imena v sedanjem slovanskem pravopisu in nihče ne misli na to, da bi se spakoval s kako drugo zastarélo pisavo, še manj pa slovenska imena kvaril z nemškutarijo; nemška imena pa pišejo nemški. Ako bi mogoče bilo, da bi se naši starinci izpametovali o pisavi, bilo bi jim svetovati, naj posnemajo pisavo hrvaških in druzih slovanskih šol.

Obá gori omenjena programa imata na čêlu v hrvaškem jeziku spisano razpravo o predmetu, ki je primerna šolski mladeži: ali po naključbi ali po dogovoru obá obdelujeta Sofokla: zagrebški „o Sofoklovih značajih v Antigoni“, varaždinski „Sofokl-ovo Elektro“. Nikjer pa tù ni še *r* prejel pravice samoglasnikove, povsod še veljá ukaz bivšega kr. dvornega kancelara! — Učiteljev je štela gimnazija zagrebška 17, varaždinska 14; učencev je una imela konec leta 472 (tedaj je za 143 po številu bila slabeja od ljubljanske), ta pa 294; — po narodnosti ne številijo tù učencev, ampak po veri in učnem napredku, ker tolika je večina Hrvatov, da izgine pred njo nehrvaška narodnost. Tako, na priliko, je v varaždinski gimnazii bilo preteklo leto Hrvatov 236, Slovencev 44, Magjarov 10, Nemcev 3 in 1 Čeh. — Nauki se po vseh 8 razredih vsi razlagajo v hrvaškem jeziku; nemški jezik je obligaten nauk, za kterega so v 1. in 2. razredu odločene na teden po 3, v sledečih razredih po 2 uri. Kako deleč so naše gimnazije na Slovenskem še od te osnove, po kteri se vse učí v jeziku deželnem in je nemški jezik le predpisan nauk kakor vsak drug! Vendar je to čisto naravno na Hrvaškem, kjer se v uradih vse dela in piše po hrvaški, in tudi v javnem življenji (gledišču itd.) vlada jezik deželni. Če tudi dandanes mi Slovenci takošne osnove gimnazijske ne zahtevamo, je pa saj po tem izgledu jasno kot beli dan, da se našim gimnazijam dá že zdaj toliko učnega slovenskega jezika, da je ravnopraven nemškemu, in od te pravice ne bomo odjenjali, dokler je ne dobimo. — Francozki in talijanski jezik sta v obeh hrvaških gimnazijah prostovoljna predmeta, slovanska narečja je v gimnazii zagrebški na teden po 2 uri učil učeni naš slovanski jezikoslovec g. Fr. Kurelac, na gimnazii varaždinski je učitelj g. Fr. Folprecht učil češki jezik.

19. Program mariborske gimnazije.

Da je ta naslov le prestava nemškega, tega nam skoro ni treba omenjati o gimnazii, ktera nam ne privošči slovenskega sestavka v svojem letnem sporočilu, da-si je tudi večina učencev njenih slovenska že po vodjevem računu. — Vvodni nemški članek: „Die Prophetie in Platons Phaedrus und Isokrates Rede gegen die Sophisten“ naj sodijo in kritikujejo učenjaki, kterim je namenjen; o pravopisu slovenskih priimkov smo že tolikokrat govorili, da se nam danes že od več zdi kako besedo ziniti, vendar si ne moremo kaj, da ne bi priimka „Tschebull“ (!!) na izgled postavili vsem, ki si prizadevajo, pravega slovenskega pravopisa naučiti se. Dolžnost pravega domoljubja nam pa veleva, povzdigniti glas zoper mariborsko razvrščenje učencev po národnosti. Ali ni že zadosti različnih narodov združenih v avstrijsko državo? Čemu nam vrivate še enega, in celó novega in izmišljenega? Ali ste morda samo celjska in mariborska gimnazija v takem položaji, da imate narod, kterega ne pozná vès drugi božji svet. Da pa tudi celjski in mariborski vodja nista ene misli o tem novem národu, to se vidi iz tega, ker ga vsak po svoje krščujeta; kajti celjski našteva učence „nemško-slovenske“, mariborski pa „slovensko-nemške“!! — Učencev je imela ta gimnazija 338, in sicer nemških 122, (??) slovenskih 193, Laha enega in pa 22 slovensko-nemških. Po veri so bili zunaj 3 luteranov vsi katoličani. — Učni jezik je v vseh predmetih nemški, le slovenščine se Slovenci učé slovenski, in le za te je slovenščina tudi predpisan predmet. Vendar se je proste volje slovenščine učilo 92 učencev. Učila se je pa tudi češčina, ktere se je vdeležilo 7 učencev.

O ljudski šoli na Švajcarskem.

Vsak učitelj na Švajcarskem mora vrh detovodskih predmetov poduka še naslednje znati:

1. kmetijstvo in sadjorejo. Djanskega toliko, kolikor je za šole na kmetih zapovedanega; teoretičnega saj najpotrebniše, da more soseski dobre svète dajati;
2. gosti saj toliko, da je v stanu petje šolske mladosti pristojno spremljati;
3. peti. Ni zadosti, da le po sekiricah (notah) peti zná, temuč mora tako izurjen biti, da je v stanu petje učiti;
4. orglati in najvažniše od temeljnega basa, da je v stanu pri občni službi Božji ljudsko petje spremljati.

Učitelj na kmetih ima plačilo v denarjih in velik vrt. Polovico vrta porabi za-se, druga polovica pa je šoli za djanske poskušnje prihranjena. Pozimi učí vodilstvo tistega, kar se o drugih letnih časih djansko učiti ima, ko učitelj svoje učence na vrt pelje, in pričo njih koplje in zemljo pripravlja, sadno in drugo seme vsaja, in poslednjič seme tudi učencem delí, priporočevaje jim, da ga ravno tako na vrte ali njive svojih starišev vsadé. Tako se ravná sploh o začetku sadjoreje. Ko seme požene, pelje učitelj svoje učence spet na vrt, jim rastlinice, ki poganjajo, pokazat; in ko čas ima, obišče zdaj tega, zdaj unega svojih učencev, in ogleda njih sadišča, da se tako od koristi prvega poduka prepriča. Ravno tako ravná učitelj z učenci pri presajanji, cepljenji za kožo, cepljenji z nakladom in s popkom in čiščenji drevčikov in pri reji takih ozimskih in jarih sadežev, ki se v živež ljudí prideljujejo.

Po tem načinu se navadi mladost ogledovati, misliti, soditi in delati; po tem načinu so Švajcarji spoznali, da jih le obdelovanje zemlje lakote varovati more; na kratko, po tem načinu se je umetnost in obrtnost med ljudstvom silno razširila.

Krajclingiško semenišče je eno najboljših na Švajcarskem, in vzrok je le-ta: Mestna semenišča ne morejo obširne kmetije imeti, in mesto, naj si bo majhno kolikor le hoče, dá več ali manj priložnosti k razmišljenosti, in učenci zapravijo marsikako uro pri posamesnih, in pridejo ob navadno vredenost in delavnost. Tukaj je vse po deželsko (po kmetiško), učenci se poljedela o prostih urah veselé, vse je neposiljeno, vse veselo, in vse se dobro ponaša.

K poduku v petji je kakega orodja treba, prvič da se pravi glas dá, in drugič da se pevec v tem glasu podpira in zdržuje. Pri mladosti je to tolikanj več potrebno, ker ni noben človek v stanu, glas tako čisto in na tanko dati, kakor ga orodje dá; in ker so gosli majhno, lahko prenesljivo orodje, ki najčistejše glasove daja, se tirja, da učitelj poduk v petji z gosli spremlja.

V Bernrain-u, majhno uro od Krajclinga, je šola za uboge, v kteri se zapuščeni in taki fantje, ki so jim stariši pomrli, od sedmega leta redé in učé, in toliko časa ostanejo, dokler si živeža z delom služiti v stanu niso. Neko privatno društvo je kupilo za-njo s pomočjo Turgavskega kantonskega poglavarstva nekako pohištvo s potrebnimi kmetijskimi poslopji in z velikim, obširnim zemljiščem.

To veliko kmetijstvo obdeljujejo sirotiči, ki se v ti šoli redé, pod vodstvom in s pomočjo dveh oženjenih učiteljev, kterih ženi imate vse gospodinjstvo domá oskrbeti. Pozimi, ob nedeljah, in ob deževnem vremenu poleti dobivajo učenci poduk v šolskih predmetih in v risanji, sicer pa na polji delajo, kjer vsi, tudi najmanjši, svoji starosti pristojna opravila dobé. Lepa vredenost notranjih in unanjih opravil šole je vse hvale vredna. Zdrave in dobro rejene otroke smo našli na polji pri delu. Trije so neko njivo orali; en sam, toda velik in močan vol je ralo vlekel; dva druga sta gnoj tje nosila. Drugi so bili na drevji in pod drevjem, kjer so z veseljem sadje tresli in brali, zdravo od pobitega odbirali, in potem poslednje v stiskavnico nosili, kjer se tolkla ali mošt iz njega dela. V šoli je zdaj 32 ubogih učencev, ki, kakor je bilo rečeno, toliko časa v nji ostanejo, dokler v stan pridejo, si kruha sami služiti. Učenci se dobro ponašajo in posestniki obširniših zemljišč vsako leto po tistih poprašujejo, ki imajo iz šole stopiti, in jih najraji v službo jemljejo.

Ozir po slovanskem svetu.

Etnografična (narodopisna) razstava v Moskvi na Ruskem.

(Dalje.)

Odbor je prepričan, da je treba precej poprijeti se nabire národnih oblek. Pa naj se on še tako živo loti svoje naloge, vendar vsak lahko razume, da je nikakor ne bo mogel na tanko dopolniti, če ga ne bodo podpirali prijatelji znanstva in vsi, kterim je mar za národne starine in národno življenje. Med Slovani je v raznih krajih dosti rodoljubov razumnih in premožnih, ki bi lahko prevzeli nabiro oblek v svoji okolici, kar je toliko lažeje, ker ona ne prizadeva toliko stroškov. Teže je najti pravo značajno obleko, kot pridobiti jo. Odbor se nadja, da bodo njegove besede od prebivalcev raznih slovanskih krajev dobrovoljno sprejete, ter da ne bodo prepuščali obogatiti ruski narodopisni muzej z oblekami svojih krajev. Pa kakor po ceni so take obleke, vendar je lahko razumeti, da odbor ne bi zmogel vseh stroškov za nabavo številnih krajnih oblek; zato je živo želeti, da bi ga rodoljubi podpirali s tem, da bi mu pripošiljali popolne ali cele obleke. Vendar bode odbor hvaležno prejemal vsako oznanilo ali opombo zastran značajnih oblek, njihov natančen opis, posebno pa obrise, kterim so pridana imena posameznih obstojnih delov.

Pri nabiranji oblek je želeti:

1. Da je obleka v tistem kraji tipična (značajna) in da nima na sebi novot in lišpov, ki niso splošni. Tako je, na primer, po več krajih lišp na glavi ostal še stari; obleka po životu pa je dobila kroj in obliko, ki bi se mogla mestna imenovati. Večkrat je nasproti, da je život še postarši, ali na glavi je samo priprost trak okoli čela. Brez skrbi je to prvi začetek, da se dotična noša opustí. Take prikazni je treba naznaniti. Želeti je pa tudi, da se ne pripošiljajo take premenjene obleke, ampak obleke iz tiste dôbe, v kteri so bile najbolj splošne in najbolj enake. So kraji, ki nimajo več svoje posebne noše, tako da mladež od nje nič več ne vé; a pred nekaj leti so imeli ljudjé le ondi še svojo prav značajno nošo, ki jo morebiti stareji še zdaj skrbno hranijo v škrinji. Takih oblek pridobiti bi bilo posebno zanimivo. Dragotine na njej na pr. biseri bi se dali nadomestiti z nepravimi rečmí istega lica na pr. pravi biseri s steklenimi.

2. Obleka mora biti popolna ali cela, od nog do glave z vsem pripadajočim kinčem, kakor so uhani, verižice, koralde itd. Tega je zato treba, da se za obleko lahko kip ali podobar (Gliedermann) napravi, ki služi potem za zgledalo tistega kraja. Če se pošljejo samo deli od obleke, s temi potlej ni mogoče druzega storiti, ko shraniti jih pod steklo, ali kipa obleči ni mogoče. Posamezni deli se morajo tudi jemati od ljudí, ki so enake velikosti, zakaj ko bi se kip oblekel, da bi bilo nekaj obleke od majhnega, nekaj pa od velikega človeka, bila bi to maškara. Potem je želeti, da se obleki pridá obris napravljenega človeka, ker bi sicer ne bilo lahko vselej uganiti, kako se nosi ta ali oni kos obleke, ter bi odbor, ki ne more vseh noš in oblek poznati, kip lahko napak oblekel. Ako se pa že ne more obris poslati, treba je, da se pridá vsaj natančen popis cele noše, kaj je spredaj, kaj zadej, kako se prevezuje, kje zapenja itd. Posamezni deli obleke naj se zaznamvajo s številkami.

3. Obleka bodi čisto takošna, kakoršno nosijo tisti meščani in kmetje, ki se trdno držé stare šege. Tudi iz robe naj bo take, kakoršna je sploh v navadi. Naj se vzame praznična, navadno okinčana gotova obleka dotičnega kraja, ne da bi se dala kje drugej narediti. Še slabeje bi bilo, ko bi se obleka po kakem obrisu dala narediti, ker bi se lahko od prave noše bistveno razločevala. Samo v sili se smé obleka narediti, vendar le pri tistem krojaču in iz iste robe, ko dotični ljudjé.

4. V krajih, ki imajo posebno značajno obleko, naj se ločijo te-le glavne vrste: obleka deklet, žen, vdov in móž. Želeti je, da bi se od vsake vrste dobila ena cela obleka. V nekterih krajih se dekleta nosijo ko žene, samo da se razločujejo po kinču na glavi. V tem primerljeji je dosti, če se, zavolj manjih stroškov pošlje samo ena ženska obleka in potem dekliški kinč od glave.

5. Ker imajo kipi biti pravi posnetki prebivalcev enega kraja, zato je želeti, da bi se vsaki obleki pridala fotografična podoba prebivalcev tistega kraja, pri čemur je gledati na to, da se izberó značajni, to je,

najbolj navadni obrazi tistega kraja. Odbor se obračai do vseh slovanskih rodoljubov s prošnjo, da bi izvolil več ko mogoče fotografij od značajnih oseb, kolikor se dá v veliki podobi, in tudi litografij s popisom noše poslati. Barvane (kolorirane) fotografije imajo z ozirom na obleko in obraz prednost. Če so težko dobiti, je odbor tudi z nebarvanimi litografijami zadovoljen.

6. Odboru so došle od nekih poročila, da hočejo sami sestavo cele skupine enega kraja ob svojih stroških prevzeti, ter prašajo, koliko da stane en kip, in ali ne bi odbor dal kipov naročiti. Zatoraj odbor odgovarja, da če radovoljno prevzeti nadzor nad napravo kipov, in da bo stajal en kip 35—50 rubljev.

Dopisi.

Maribor. *(Naznanilo iz čitalnice.)* V nedeljo 23. dne t. m. zvečer ob 8. uri bode v čitalnici naši „beseda", v ktero se čast. g. člani uljudno vabijo.

Odbor.

Iz Celja. *(Oznanilo iz čitalnice.)* Dne 23. septembra t. l. bode se v celjski čitalnici gledišćina igra „Dobro jutro" predstavljala, h kteri se vsi čitalničini udje uljudno vabijo. Začetek ob 8. uri zvečer.

Odbor.

Izpod Mihovega grada na Dolenskem 10. sept. Komaj je preteklo 18 dni, kar sem Vam, ljube „Novice", žalostnega srca naznanil, da je bila 21. avgusta strašna nevihta z debelo točo tukajšnje podgorce zadela in jim lep kosec kruha vzela; vendar pa je bila takrat še sem ter tje obvarovana kaka njiva z ajdo, prosom in koruzo; al včeraj nas je pa spet tako strašna nevihta, in še veliko hujša toča udarila. O štirih popoldne se je bilo nebo naglo zatemnilo, strele so sem ter tje švigale, lilo je pa s točo vred kakor iz škafa, strah je bil tak, da še nikoli tacega ne pomnimo. V Vinivasi, v Koncu in v Grmu podgrajške fare, na Cerovcu, v Dolžu itd. štopiške fare je po njivah in vinogradih do čistega vse pokončano. Toča se še danes vidi in se bo še tudi jutri in pojutranjem videla nakupičena v jarkih, kamor jo je strašna povodenj gnala. Oh, Bogu se usmili! Kaj bo? Ljudje hočejo obupati. — Vinavaščani so v kratkih letih že trikrat pogoreli in na beraško palico prišli; zdaj jih je pa še nesreča zadela, da nebodo nekteri niti zernca ajde, niti kaplje vina dobili. — Ljube „Novice", prosite v imenu teh usmiljenja vrednih siromakov milosrčne dobrotnike milih darov, in če jih kaj dobite, pošljiti jih meni, da jih brž najpotrebnišim razdelim, da si bodo vsaj kak funt moke kupili. V srce se mi smilijo ti reveži, pa jim ne morem pomagati drugač, kakor da za-nje trkam na vrata dobrotljivih ljudí.*) J. Orešnik, fajmošter.

V Šent-Rupertu na Dol. — 30. dne t. m. bodo milostljivi škof posvečevali novi oltar. Vsi prijatli domorodne umetnosti so k slovesnosti priljudno povabljeni po gostoljubnem g. dekanu Volku.

Šmarna gora 16. sept. P. — Veličanske res so natorne lepotije mile naše domovine. Strmé gleda ptujec kakor domačin na cerkvico sredi jezera, v čudovito jamo postonjsko, na bobnečo Savico, na čudapolno cerkniško jezero itd. In vendar še so druge reči, manj sloveče, ki so pa tudi vredne, da jih pomnimo; ako ne napolnujejo srca popotniku s strmečim začudenjem, navdihnejo ga s čarobnim mirom. Po pravici se sme reči, da je Šmarna gora tak kraj; zavzet gleda romar na krasne ravnine krog in krog, ne naveliča se ozirati po rumenem polji, tu in tam prestriženem z zelenimi logi, lepimi vasmí, sredi kterih mu beli zvonik príča pobožnost ljudstva; v jugu pa vidi belo Ljubljano, ki kakor fenis iz oživljajočega ognja vstaja iz sive megle, na severu kaže se velikanski Triglav. Ko v cerkev stopi, zamaknjen zre lepo okinčano cerkev, sluša angeljsko petje, pozabivši, da je na zemlji, zdi se v raji. Al kdo so te pevke, ki vsako nedeljo pri deveti maši tako milo pojo? Ako stopimo na kor, ugledamo tri zale deve, ena je lepša od druge; prvi pojó orglje, da malo kteremu školniku tako, druga s svojim visokim sopranom popeva krasne slovenske pesme, tretja pa jo spremlja. Na prvi pogled vsak spoznava, da iz dobre volje in iz čistega veselja do petja priromajo vsako nedeljo strmo pot poveličat božjo službo in razveseljevat srca pobožnih. Hvale vredno je njih početje, hvale vredna njih odgoja! Dragi romar, ako jih hočeš poznati, poglej na postaranega moža, ki jih po končani maši spremlja domú, — gostoljubni mlinar je iz Vikarč, vsem trem oče.

Iz Kranja 16. sept. *(Vesele mestne zadeve. Žalostni stan ravnopravnosti. Ples c. kr. častnikov. Beseda čitalničina. Vesela novica.)* Naš mestni odbor je imel te dni sejo, v kteri je sklenil nektere očitnega pomina vredne stvarí. Odločil se je namreč „pod kloštrom" na občinskem pašniku prostor, na kterem se bode naredila drevesnica za nauk sadjerejni šolarčkom naše glavne šole. To bode hvale vredna naprava, ako se le tudi učitelj dobí, ki bode veselje in vednost imel o tem poslu. Drugi hvale vredni sklep v tej seji pa je bil ta, da se bode mesto razsvetljevalo vselej, kadar bodo temne nočí. Dozdaj so po ulicah svetilnice gorele od sv. Mihela do sv. Jurja, — od sv. Jurja do sv. Mihela pa nikoli, če tudi je bila temà kakor v pêči in človek ni vedil, kako bi stopil, da bi si na veglavem tlaku noge ne izvil. Stroški za tega voljo ne bojo dokaj veči; kadar luna sveti od sv. Mihela do sv. Jurja, ne bo treba svetilnic prižigati, in s tem, kar se bode take noči prihranilo petroleja, se bo lahko posvetilo o temnih nočéh do sv. Mihela. Gosp. županu Pircu gré čast in hvala, da to, kar za potrebno spozná, zastopa tudi energično. Res je, da mesto (v dolgé zakopano, iz kterih ga že prejšnji vrli župan g. Šavnik izkopavati začel) mora varčno v vsem ravnati; in tega vodíla se zvesto drží tudi sedanji župan, zraven pa ne odjenja, da se naredí, kar je silno potrebno. „Rim se ni sezidal v enem dnevu" — pravi star pregovor; tudi naše mesto ne more hipoma poplačati vsega; al po malem poplačevati dolgove, po malem pa tudi lepšati mesto, to je prava srednja pot, in „v sredi v zlati skledi" je tudi staroslovenska prislovica. In tako pride v kratkem tudi tlak na vrsto, ki naj bi se makadamiziral, ker je glavna mestna ulica kakor nalaš za tak tlak, ki ga hvalite tudi vi Ljubljančanje tako kakor Zagrebčanje in drugi svojega. — Že enkrat sem vam potožil, da naša c. kr. okrajna gospóska pošilja pozive in vabila trdim kmetom okolice naše v nemškem jeziku, če tudi je deželni poglavar v deželnem zboru zagotovljal, da se to ne bode več godilo. Imam cel kup tacih pozivov, ki so natisnjeni v obeh jezicih, al napisana je le nemška stran, in celó bela vrana je poziv slovenski! Te potožbe pa ne razglašam zato, da bi mislil, da bode pri nas kmalu drugače, ampak zato, da bi sl. vlado opomnil, naj si saj prihrani stroške slovenskega tiska, ker dober je vsak goldinarček, ki se prihrani ubogi denarnici državni. — V nedeljo teden smo imeli tù sijajni ples, ki so ga napravili gospodje častniki tukajšnih vojakov slovaškega polka baron Nagy-a. Čitalnica je prijaznim gospodom, kterih muzična kapela nam v veselje večkrat zaigrá „Naprej zastava slave", prepustila svojo dvorano; oni pa so povabili vse ude čitalnice, pa tudi drugo gospôdo, ktere sicer ne vidimo

*) Kar prejmejo „Novice", brž bojo poslale; komur je pa Mihovo (Maihau) bliže, naj blagovoli naravnost poslati podpisanemu gosp. fajmoštru. Vred.

v narodnem domu. — Prihodnji pondeljek 24. dne t. m. (zvečer ob ½8. uri) pa napravi čitalnica veliko „besedo“, v kteri se bode kakor nalašč za naše mesto narejena gledišćina igra „Bob iz Kranja“ igrala in pa burka vseh burk „Kljukec je od smrti vstal“; vmes se bota pela dva čveterospeva: Valentov komični „Maček“ in pa čveterospev Lisinskov „Predivo je prela.“ Igri ste v najboljih rokah, tako, da moremo reči, da se bode kèsal, kdor ne pride ta večer v našo čitalnico. Kdor pa bo hotel zasukati se, temu še povemo to, da poslednji konec „besede“ bode to, kar mladost veselí in jo bode veselilo, dokler bode svet stal. — Ni se motil vaš dopisnik, ko je v poslednjih „Novicah“ od prečastitega ordinariata pričakoval dovoljenja nedeljskih pridig v domačem jeziku pri službi Božji za gimnazijo našo. Dovoljene so.

Iz Šentvida nad Ljubljano 14. sept. J. V. — Malokdaj se bere v naših časnikih kaj iz naše vasí, kakor da bi bila slana popalila polje naše; tem veselejša pa je novica, ktero vam danes naznanjam. Kaj pa? bodete rekli. „Rodila se je materi Sloveniji tudi v Šentvidu zvesta hčerka „čitalnica“, ktero je vlada 21. avgusta t. l. potrdila; že 9. septembra zbrali so se njeni udji v gosp. Tomčevi hiši ter odbor volili. Predsednik so izvoljeni gospod Blaž Potočnik, znani slovenski pesnik in skladatelj, tajnik pa Janez Kunovar. Dobro nam je došla čitalnica, ker njeni slovenski časniki bodo farmanom um bistrili, vedo o kmetijstvu, o obrtnijstvu in na političnen polji pospeševali; po nji se bo narodno zavedovanje po naši fari čedalje bolj širilo, in tako morebiti zadobi občinsko zastopništvo (ktero se bode menda kmalu volilo) može, ki bodo v uradniji pravico slovenskemu jeziku zahtevali. Veseli se čitalnice tudi ti, družba sv. Mohora, ker gotovo boš s čitalničmi udi marsikterega uda pridobila; zares bodi Bogu potoženo, da šteje naša fara, ki ima blizo 4000 duš, le šest družnikov sv. Mohora; kaj je temu krivo, to naj drugi sodijo. Upati je, da se prihodnje leto šestica saj v dvajsetico spremení.

Iz Ljubljane. Mestni naš župan gosp. dr. Costa je prišel v saboto iz Dunaja nazaj, pa nam, kakor slišimo, o mestnih zadevah ni prinesel veselih novíc. V jutrajšnji seji mestnega odbora bomo na drobno slišali vspeh njegovega potovanja. To pa je že popolnoma gotovo, da c. k. dež general-komanda zapustí mesto naše poslednje dni tega meseca, ker 1. oktobra začne že uredovati v Gradcu.

— *(Iz kupčijske in obrtnijske zbornice.)* Po novih volitvah je zbornica imela 13. dne t. m. svojo prvo sejo. Predsednik gosp. V. C. Zupan, zahvalivši se zboru za čast, da ga je izvolil za predsednika, je začel sejo z govorom, v kterem je opomnil važnega poklica, ki ga imajo kupčijske in obrtnijske zbornice kot svétnice vladine, in z odkritosrčno besedo je razjasnil mnoge napake dosedanjih colnih in kupčijskih pogodeb, ki so bolj zatirale avstrijsko kupčijstvo in obrtnijstvo kakor ga povzdigovale, in da tedaj vlada mora vso drugo pot nastopiti, da reši kupčijstvo in obrtnijstvo iz nadlog. Nove pogodbe s tujimi državami, Avstrii koristne — je rekel — se morajo napraviti, začete železnice hitro dodelati, nove začeti itd. Kar se učimo od nemških fabrikantov dobrega, moramo Avstrijanci obrniti v lastni prid, pa skušati, da se nam proti jugu in v izhodnje dežele odprè kupčijstvo; tù se naši kupčíi kažejo prave „obljubljene dežele“. Zato pa je treba, da na čêlu više vlade stojijo možaki, ki vejo ceniti pravi poklic Avstrije. — Ko je predsednik končal svoj govor, je tudi gosp. J. Horak zboru zahvalo izrekel za čast, da ga je izvolil za podpredsednika. — Potem so se začele razprave današnje seje, ki pa so večidel obstajale le v volitvah odsekov za mnoga sporočila. Tako je bil odsek voljen za prenaredbo mlinarske postave, — za novi konkursni red, — za železnico ljubljansko-belaško, — za osnovo zádruge (Genossenschaft) ljubljanskih zidarjev, — za kmetijsko-obrtnijsko razstavo v Ljubljani prihodnjega leta. — Živahen pogovor je bil o dopisu ljublj. magistrata, po kterem se zbornica vabi, naj za osnovo posebnih obrtnijskih šol, ki bojo leto in dan potrebovale 1157 gld., vsako leto donaša 231 gl. 40 kr. Podpredsednik Horak z gorko besedo zagovarja to, naj zbornica ovoli ta vsakoletni donesek; odbornik Skalè misli, da te šole ne bojo imele pravega napredka, dokler na Kranjskem ni obrtnijskih zádrug; tajnik dr. Toman razjasnuje po osnovnih pravilih, da zbornica nima pravice, denarnih doneskov dovoljevati za takošne naprave, ki se ne tičejo zbornice same, — odbornik Blaznik svetuje, naj se donesek dovoli le za eno leto; vladini komisar vitez Bozicijo priklada Horakovemu predlogu; — naposled je obveljal Blaznikov predlog. — Po večini glasov se je št. Jakobski ljudski šoli dovolila remuneracija za preteklo šolsko leto z 200 gld. — To so bile važnejše razprave današnje seje. Posneli smo jih je le na kratko, ker moremo pričakovati, da bode zbornica sama obširnejše razglasila svoj zapisnik, kakor je delala to vsa prejšnja leta, pa je popolnoma zanemarila poslednje leto, menda zato, da bi prihranila tiskarne stroške. Al taka varčnost se nikakor ne dá opravičiti, ker 24. §. zborničinega poslovnika zahteva, da zbornica sama razglaša svoje zapisnike; drugo pa je tudi to, da ljudjé po deželi, kteri plačujejo v zborničino denarnico, imajo pravico do tega, da vse natanko izvedó, kaj zbornica dela med svojim zidovjem. Dobrovoljnosti časnikarski prepuščati take razglase, ni vselej varno, ker kdo drug po pomoti ali nalašč lahko kaj napčnega reče, ali le plitko ali pa celó nič ne reče, ker ima druzih, velikemu občinstvu bolj mikavnih rečí, kakor so včasih suhoparni, za deležnike pa vendar zanimivi zapisniki. Pravica plačnikov tedaj zahteva, da se zapisniki zborničini razglašajo na postavni poti.

— C. kr. deželna vlada naznanja, da so volitve novih občinskih (srenjskih) odborov dovršene tudi v Idrijskem in Kranjskem okraji.

V okraji Idrijskem so za župane voljeni:
v mestu Idrii c. k. notar Höchtl,
v Spodnji Idrii posestnik Boštjan Leskovec,
v Črnem vrhu posestnik Anton Plešnar,
v Žiréh posestnik France Blažič,
v Dolih posestnik Janez Žakelj,
na Vojskem posestnik Martin Lapajne,
v Godoviču posestnik Janez Pagon,
v Vrhu posestnik Matija Nagode,
v Čekovniku posestnik Blaž Mahorič,
v Lomih posestnik Tine Ozbič.

V okraji Krajnskem:
v mestu Kranji hišni posestnik in barvar Matej Pirc,
v Stražišču posestnik in krčmar Janez Hafner,
v Mavčicah posestnik in krčmar Jernej Bohinec,
pri sv. Joštu posestnik Gašper Zavrl,
v Naklem posestnik Matej Markič,
v Predvoru z Goričami in Trstenikom grajščak Edvard Urbančič,
v Predoslih posestnik France Umnik,
v Šent Jurji z Velesovim in Olševkom posestnik Matija Gašperlin,
v Voglih posestnik in krčmar France Molj,
v Cerkljah posestnik Janez Robas,
v Hrastji posestnik Janez Pfeifer,
v Smledniku posestnik Jakob Jeraj.

— Kolera se po malem razširja po deželi; največ je je v ložkem okraji na Notranjskem. V Planini sta umrla dva vojaška zdravnika; sekundari dr. Böhm je namesti nju v Planino šel. — V Ljubljani je do danes zbolélo 19 oseb, od kterih jih je umrlo 8 (med njimi tudi marljivi stavljavec „Oglasnika" našega Hribar), še bolnih je 11; v bolnišnici za kolero v šolskem poslopjí leží dosihmal le še en bolnik. Kakor slišimo, se bojo šole začele še le 1. novembra.

— Ker se goveja kuga zeló razširja po več deželah našega cesarstva, je c. k. deželna vlada po povelji c. k. državnega ministerstva od 23. dne p. m. ukazala vsem c. k. okrajnim gosposkam, naj skrbno čujejo nad tem, da se ne pritepe ta pošast tudi v našo deželo; če pa pride, da se povsod ostro ravná po dotičnih predpisih in bolna ali sumljiva živina brž vsa pobije, lastnikom pobite živine pa hitro škoda povrne.

— V drugem koncertu, ki je bil v sredo, se je gospodičina pl. Tiefensee še skor bolj odlikovala kakor v prvem; krasno Vilharjevo slovensko pesem „Po jezeru" je morala celó dvakrat peti. Prav posebno veliko v slavo tega druzega koncerta pa ste pripomogle gospodičini Frölihovi, kteri je koncertistinja naprosila, da ji prijazno pomagate: gospodičina Roza je izvrstno igrala na glasoviru, gospodičina Evgenija pa ravno tako na goslih. Navdušeni slava-klici so bili zaslužena zahvala za umetnost njuno. Gosp. Th. Elzeova kompozicija za glasovir se je po veliki vrednosti svoji zeló prikupila poslušalcem. In tako nam ostaneta obá koncerta gospodičine pl. Tiefensee-ove v dragem spominu.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Pravijo, da razprave med našo in italijsko vlado tako ugodno tekó, da bode mir že 20. dne t. m. podpisan. Potem se začnó obravnave med italijsko in papeževo vlado, v ktere se pa naša vlada ne bode vtikala. — Govorí se tudi, da se skličejo oktobra meseca deželni zbori takraj Litave, ki pa bojo obravnavali le svoje domače stvarí, proračun za leto 1867 itd.; potem pa se bojo razšli, ker v malo mesecih se končá njih 6letno opravilstvo. Potem pa se bojo sklicali novi deželni zbori; ali po pravilih februarskega patenta ali drugače, se še nič ne vé; saj je še vse tako megleno, da se čisto nič ne vé, kaj ministerstvo misli o prestrojstvu Avstrije. Vse kaže na to, da dobimo tisti dvalizem, za kterega so avtonomisti novo pritiklino iznašli, po kteri ga imenujejo dvalizem „srednje baže", ki ne bo Magjarom ne Slovanom po godu. — V tem pa, ko notranje naše zadeve vkljub vsem programom in konferencijam še celó niso nič v redu, silovito trka kristjanstvo v turških deželah na vrata vseh velicih evropejskih vlad, kajti punt med Grki se čedalje huje širi, da kmali utegne plamen tako deleč seči, da druge vlade ne bojo mogle križema rok držati, ko bojo kristjani, zdihajoči pod turškim jarmom, klicali pomoči. Al važno vprašanje je, kako se bojo tadaj vstopile te vlade? Da ste vlada ruska in amerikanske stopile v prisrčno zvezo, in da je unidan vodja amerikanskega poslanstva v Moskvi g. Fox napil navdušeno zdravico na to zvezo, rekši „Bog daj, da se ta zveza kmali zapečati s krvjo", to vse dela posebno francozki vladi sive lasé ne le z ozirom na turške, temuč tudi na mehikanske homatije. Po vsem tem je skoro gotovo, da še pridejo hude vojske, ki bojo odločile osodo turško. — Hude šibe — kolere — je po vsem svetu dokaj. V Trstu je do 14. t. m. umrlo 148 oseb; plahi Tržačanje so jo pobegnili na vse kraje. — Po Hrvaškem se potepa sila veliko ciganov, ki celó na velicih cestah napadajo popotnike. — V spomin tristoletnice, ki so jo obhajali po več mestih na Hrvaškem neumrlemu junaku Zrinjskemu na čast, je v Zagrebu na svetlo prišlo spomenica pod naslovom „Zrinjska zviezda." — Grof J. Janković je akademii jugoslavenski daroval 10.000 fl.

Oznanilo Matice slovenske.

Matičine knjige so že razposlane gg. poverjenikom, kteri naj blagovolijo kar se dá kmalu razposlati je po imeniku, ki je tiskan v letopisu od 20. do 40. strani, kajti priložena so jim tudi vabila za 2. občni zbor, ki bode že 27. septembra; častitih udov pa prosimo, da poverjenikom povrnejo poštnino, ki so jo morali plačati za nje. Poročilo v odborovem delovanji, račun, proračun in imenik vseh udov do sredi meseca avgusta, ktere imajo udje po 6. §. c) vsako leto dobiti, nahaja se v letopisu od 1. do 51. straní.

Dalje naznanjamo, da ste predsedništvo in tajništvo dosedanjim štirim Matičinim knjigam po odborovem pooblaščenji ukrenili te-le cene:

1. Zgodovina slovenskega naroda veljá 60 kr.
2. Vojvodstvo kranjsko . . . „ 40 „
3. Vojvodstvo koroško . . . . „ 30 „
4. Narodni koledar in letopis . „ 80 „

Bukvarji, slovenske čitalnice in oni, kteri naročé najmanj 5 iztiskov, dobé pa:

1. Zgodovino slovenskega naroda po 52 kr.
2. Vojvodstvo kranjsko po . . . 34 „
3. Vojvodstvo koroško po . . . . 25 „
4. Narodni koledar in letopis po . 68 „

V imenu Matice slovenske odbora
v Ljubljani 18. septembra 1866.

Dr. Lovro Toman, prvosednik.
Anton Lésar, odbornik in tajnik.

Denarni zapisnik Matičini.

Novi udje:

a) ustanovnik:

Gosp. Fabijan Janez, trgovec v Ljubljani . . . . . 10 gold.

b) z letnim doneskom:

„ Dolinar Janez, doslužen dvorni svetnik v Trstu . 2 „
„ Globočnik France, c. kr. više realke profesor v Ljubljani . . . . . 2 „
„ Videc Tine, trgovski pomočnik v Ljubljani . . 2 „
„ Ravnikar Rajko, zdravnik v Ljubljani . . . . 2 „
„ Polec Jožef, c. k. adjunkt v Novem trgu na Štaj. 2 „
„ Ažman Ivan, glavne šole vodja v Kočevji . . . 2 „
„ Jakšič Ant., župnik v Osilnici za 1865. in 1866. l. 4 „
„ Hočevar Anton, kaplan v Starem logu za 1865. in 1866. l. . . . . 4 „
„ Kastelec Munde, c. k. rač. uradnik v Ljubljani . 2 „
„ Luci Anton, kaplan v Stridovi daruje . . . . 2 „
„ dr. Vošnjak Janez, prošt v Ptuji . . . . . 2 „
„ Caf Juri, beneficiat v Ptuji . . . . . 2 „

Stari udje, ki so plačali za 1865. ali 1866. leto:

a) kot ustanovniki:

Za 2. l. gg.: Kožuh Matej, Šavnik Sebastijan; — za 3. l. gg.: Schweiger Juri, Sorglehner Jožef, Kapus France, slav. čitalnica celjska, Krušic Ivan, Šavnik Dragotin, Florijanova Nikolaja, Pirec Matej, Ros Matej, dr. Bleiweis Dragotin, Pleiweisova Ivana.

b) Letniki:

Za 1865. l. gg.: Vajvoda Šimen, Kmetič Mihael; — za 1866. leto gg.: Krišnicka Dragotin, Šepec Ivan, Ripšl Mavrici, Petini Andrej, Gasperin Vilelm, Lah Valentin, Koprivnikar Janez, Šlibar Tomaž, Gregoračeva Malica, Strojeva Antonija, Pec Dragotin, Dolenec France, Pajek Janko.

V Ljubljani 18. septembra 1866.

Dr. Jer. Zupanec.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.